

גמ' קידושין (ז) - בעל הבית העובר ממקום למקום

רב דניאל שטיין

א. גמ' קידושין (ב). - האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים, נקנית בכסף, בשטר, ובביאה, בכסף בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר, ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה. [תוס' (שם) ד"ה פרוטה - וא"ת ומנא לן דשוה כסף ככסף דהא לקמן (דף טז.) מביעי ליה קרא גבי עבד עברי ישיב לרבות שוה כסף ככסף וכו' וי"ל דילפינן מע"ע וא"ת והא גבי נזיקין נמי כתב קרא כסף ישיב לבעליו ודרשינן בפ"ק דב"ק (דף ז.) ישיב לרבות שוה כסף ככסף וא"כ הו"ו נזיקין ועבד עברי שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין ויש לומר דתרווייהו צריכי דאי כתב עבד גרידא לא מצי למילף נזיקין מיניה לפי שמצינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב וסד"א נמי כסף דוקא ולא שויו להכי איצטריך כסף ישיב גבי נזיקין וגבי ע"ע איצטריך נמי קרא וכו' הוה אמינא דדין הוא שנקל עליו דיכול לפדות עצמו אפי' בשוה כסף כדי שלא יטמע בין העובדי כוכבים אבל גבי נזיקין דלא שייך למימר כך לא אמרי' הכי ואי כתב בנזיקין גרידא לא מצי למילף עבד מיניה דס"ד דלא יהיה שוה כסף ככסף בעבד לפי שגם הוא גרם לו לימכר על שנשא ונתן בפירות שביעית וכו' יוסי בר' חנינא דלקמן (ד' כ.) וס"ד דנחמיר עליו לומר דוקא כסף ולא שויו]. [ז' הריטב"א (שם) - והנכון דהכא פשיטא מילתא דכיון דגלי רחמנא דאשה נקנית בכסף דומיא דקנין שדה הוא הדין לשוה כסף, דבכל הנהו דכתיבנא לעיל דאיצטרכינן ריבויא לשוה כסף בכולהו איכא טעמא, דגבי נזיקין הוה אמינא דכיון דכתב רחמנא מיטב שדהו ישלם שיד ניזק על העליונה הוא הדין שאינו יכול לסלקו בסובין בעל כרחו, וגבי גרעון כסף דעבד עברי נמי הוה אמינא כיון שהוא עדיין תוך זמנו ויוצא בעל כרחו של אדון דין הוא שלא יסלקהו אלא בכסף וכו' אבל הכא גבי קנין דקדושי כסף כיון דמדעת שניהם הוא ואיכא דבר חשוב מה לי כסף מה לי שוה כסף וכו' וזה דעת אדונינו הרמב"ן ז"ל והוא הנכון].

ב. חי' המאירי (שם) - היה עשיר והיו לו קרקעות בתים שדות וכרמים אלא שאינו מוצא למכור אפילו היו שוים אלף זוז מאכילים אותו מדברים אלו עד שימצא למכור ואף לכשימכור אינו חייב לשלם מצא למכור אלא שמתוך דחקו אינו מוצא כערך הראוי להם אם לא הוזלו קרקעות של אחרים ונמצא שאף אלו לא הוזלו מצד עצמם אלא מצד דחקו מאכילין אותו עד שימצא כערך הראוי להם הרי זה. כאותה שאמרו במסכת חולין ק"ל ב' בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום ואכל כל מה שהוציא מביתו למזונות מאכילין אותו לקט שכחה ופאה ומעשר עני אף על פי שהוא עשיר במקומו ואינו חייב לשלם אף לכשיגיע לביתו שמכל מקום עני הוא באותה שעה והרי זה כעני שהעשיר שאינו חייב לשלם ואף זה הואיל ואינו מוצא למכור אלא בהפסד גדול הרי הוא כעני העובר ממקום למקום שמאכילין אותו אף על פי שהוא עשיר במקומו שאף זה כאין לו הוא הואיל ואי אפשר לו למכור אלא בהפסד גדול ואם הוזלו כל הקרקעות ונמצא שאין דחקו גורם אין מאכילין אותו אפילו נתזלו הרבה הואיל ומ"מ שוות מאתים.

ג. ש"ך (יו"ד סי' רנ"ג ס"ק ה') - ומיירי בעשיר שאף אם ימכרם לפי הזול יהא לו שיעור ר' זוז דאילו אין שוין אף לפי הזול ר' זוז לכ"ע נותנין לו אפי' אלף זוז בבת אחת דהא ה"ל עני וכ"כ הב"ח ומ"מ כיון שאין לו מעות ר' זוז ויצטרך עכשיו בימות הגשמים למכור בזול אין מחייבין אותו למכור אלא מתפרנס מן הצדקה וכו' אין מאכילין אותו הרבה ביום א' אלא דבר יום ביומו כדי פרנסתו עד חצי דמיהן ולגבי עני הוא דתנן היה לו ר' זוז פחות דינר אפילו אלף זוז בבת אחת הרי זה נוטל.

ד. משנה ערכין (כד.) - אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו וכו' אין להקדש אלא מקומו ושעתו.

ה. גמ' קידושין (יב). - אמר שמואל קידשה בתמרה, אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת, חיישינן שמא שוה פרוטה במדי. [ז' הריטב"א (שם) - נראין דברי רבינו הגדול ז"ל שכתב שאפילו ברי לנו ששוה פרוטה במדי אינם אלא לקדושי ספק מדרבנן משום חומר אשת איש, שאילו מן הדין אין לך בקדושין אלא כפי מקומו ושעתו].

ו. ס' דברי יחזקאל (סי' מ"ו אות ג') - ועיקר טעמא דשאני הך יוקרא דניסן מיוקרא דעלמא נראה פשוט דבשאר יוקרא השיווי דלקמיה הוא התחדשות שעתיד לבוא שהרי עכשיו כ"ע מוציאים לקנותו כשער הזול ואין שום אחד מונע מלמכור בשער הזול בשביל יוקרא דלמחר, משא"כ הכא דאף דבתשרי זל ארעתא מ"מ כולי עלמא נטרי עד ניסן ומזבני וכל מי שרוצה לקנות בתשרי ג"כ צריך לשלם כשער דניסן אלא דהך גברא כיון כיון דאיצטריכא ליה זוזי מוכרח למכור בזול ואין דחקו של זה וכיוצא"ב משוי ליה עכשיו לשער הזול ונמצא דעצם השיווי דניסן הוא שוויו דכל השנה.

ז. גמ' ב"מ (צט:) - אמר רבא הני שקולאי דתברו חביתא דחמרא לחנוואה, ביומא דשוקא מיזדבנא בחמש, בשאר יומי מיזדבנא בארבע. אהדרו ליה ביומא דשוקא מהדרו ליה חביתא דחמרא, בשאר יומי מהדרו ליה חמש. ולא אמרן אלא דלא הוה ליה חמרא לזבוני, אבל הוה ליה חמרא לזבוני הא איבעי ליה לזבוני. [פרש"י (שם) - אהדרו ליה ביומא דשוקא. קודם שיגיע יום השוק, שיכול למוכרה ביום השוק, שיגיע ראשון. מהדרו ליה חמשה. דאמר להו אי הוה גבאי ביומא דשוקא חמשה הוה שוה. ולא אמרן. דמהדרו ליה חמשה אלא דלית לחנוואה חמרא לזבוני, דהשתא ודאי אי אהדרו ניהליה הוי מזבין ליה. אבל הוי ליה חמרא לזבוני. ולא זבין, גלי דעתיה דלא הוה מזבין, ולא משלמי אלא חביתא דחמרא, וכי מהדרי ליה נמי חמשה. מנכי להו חנווני מחמשה אגר טרחה כפועל בטל, כמה הוה רוצה לישב ולא למכור יין חבית אחת פרוטה פרוטה וישב בטל].

ח. קצות החשן (סי' ד"ש ס"ק א') - ומדבריהם מבואר דהשבירה הוי בשאר יומי אלא דאפילו הכי כי אהדרו בתר יומא דשוקא הראשון מהדרי חמשא משום דאמר חנוונאה אילו הוי גבאי ביום השוק מזבנא ליה בחמשא. אמנם קשה טובא כיון דקי"ל (ב"ק צג, ב) דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה וכל השומריין כשעת הפשיעה עיין סימן רצ"א סק"א, וא"כ אמאי משלמי כיוקרא דלקמיה.

ט. רא"ש ב"מ (פ"ח סי' י"ז) - ומיירי דתברי ליה ביומא דשוקא. דאי בשאר יומי לא משלמי אלא ארבע שכך היו דמיה בשעת שבירה. אבל כיון דתברוה ביומא דשוקא אי הדרוה בשאר יומי משלם חמשא כשעת אבידה. אבל אם אהדרוה ביומא דשוקא אמרינן ליה תיב וזבין כאשר היית עושה באותו יום ששברתה.